

Krasnyanska N. Yu. Social service of believers of the Protestant communities in the South Ukrainian region in 1943-1964.

The social conditions in which believers of Protestant communities functioned are analyzed. The forms and methods of social service representatives of major religious communities in the South of Ukraine are studied. The significance and extent of the charitable activities of believers in post-war society is revealed. The main attention was focused on the following areas of service, such as: organizing Sunday schools and youth gatherings, financial assistance to the poor. The influence and importance of charity on the fate of specific individuals. Deals with specific examples help unbelieving people, their response to the following members of the Protestant community.

Keywords: protestant community, social service, significance, charity.

УДК 94(477):323.113(438)"1929/1941"О.Теліга

Ж. І. Кулик

ОЛЕНА ТЕЛІГА: ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЕТЕСИ В ПОЛЬЩІ (1929–1941 рр.)

У статті автор аналізує життя та діяльність поетеси, діячки ОУН(м) Олени Теліги у Польщі (1929-1941 рр.). Досліджується початок творчого шляху поетеси, автор наводить аналіз деяких творів, зокрема, вірша "Мужчинам", статті "Якими нас прагнете" для того, щоб краще продемонструвати сутність творчості поетеси. В статті згадується діяльність української націоналістки у "Слов'янському товаристві культури і мистецтва", у товаристві "Зарево". Автор наголошує, що досить активною була діяльність поетеси в Українській Студентській Громаді. Автор торкається вступу поетеси в ОУН(м) та її подальшої діяльності в культурній ділянці даної організації.

Ключові слова: Олена Теліга, "Вісниківська квадрига", "Слов'янське товариство культури", товариство "Зарево", Українська Студентська Громада, ОУН (м)

Олена Теліга була патріоткою, поетесою і діячкою підпілля ОУН (м). Її творчість була довгі роки забороненою в СРСР. Поетеса більшість свого життя прожила в еміграції, в Україні ж померла смертю героїні, будучи вбитою Гестапо. Про один з періодів її еміграційного життя нам би хотілося розповісти в даній статті.

Як відомо, Олена Теліга довгий час мешкала в Чехословаччині, де вона перебувала в той час на еміграції з родиною. 1 серпня 1926 р. відбулося весілля Олени Шовгенової та Михайла Теліги (Михайло був колишнім старшиною армії УНР, а на той момент-студентом лісового відділу Української Господарської Академії) [1, с.14,15,24]. У червні 1929 року чоловік захистив дипломну роботу, одержав фах інженера-лісівника.

Диплом Михайла Теліги знаходиться в архіві ЦДАВО, який і свідчить про отриманий фах:

Українська Господарська Академія в Чехословацькій Республіці.

ДИПЛОМ

Пан Теліга Михайло, народжений 1900, місяця листопаду 21 дня, в ст. Ахтирській на Кубані, що закінчив курс Гімназії ім. Т.Шевченка в Каліші, був зарахований, яко дійсний слухач Агрономічно-Лісового факультету, лісового відділу, і протягом восьми семестрів академічних років 1924-25-1927-28 прослухав встановлений повни курс наук та виконав усі належні вправи та праці.

Згідно з Статутом Академії з дня 23 травня року 1925 склав у повному обсязі перший та другий пів курсові іспити, виконав дипломну працю та склав дипломний іспит.

Комісія для дипломного іспиту постановила з дня 27 червня року 1929 визнала, що пан Теліга Михайло виконав дипломну працю дуже добре, а дипломний іспит склав з успіхом дуже добрим.

На підставі цього, а також &8, 9,17 п.5 та 6 Статуту Академії з дня 23 травня року 1925 Професорська Рада Агрономічно-Лісового Факультету постановою з дня 28 червня року 1929 визнала пана Телігу Михайла інженером-лісівником [2, арк. 27] і Теліги восени того ж року переїхали до Варшави [3, с.13].

Ось які спогади з цього приводу наводить подруга поетеси Наталя Лівницька-Холодна: "Варшавський український осередок щодо кількості свого населення пережив два періоди. Перший був тоді, коли українська вояцька молодь, вирвавшись з польських таборів, вирішила здобувати собі нову зброю для майбутньої боротьби з ворогом – освіту. Другий період напливу українців до Варшави почався десь у кінці 1928 року, коли стали з'їждитися туди молоді люди, що закінчили студії за кордоном і хотіли нострифікувати свої дипломи, а також нові українські інженери, що їх випускала Українська Господарська Академія в Подєбрадах. Улаштуватися на працю в Чехії могли тільки одиниці. Отже, почав їх влаштовувати в Польщі Український Центральний Комітет у Варшаві, що був головною установою для опіки над емігрантами з центральних земель. Тоді приїхало до Варшави і подружжя Олена та Михайло Теліги. До Варшави їх тягнуло теж родинне почуття, бо там уже був батько Олени".[4,с.82]

Щодо творчого шляху поетеси, то він почався ще в Чехословаччині. Перша поезія поетеси вийшла у 1928 р. на сторінках журналу "Вісник", коли там було розміщено вірш "Весняне", а згодом, того ж року, вірш "Тільки вечір злітає над місто" [5, с.458]. Проте саме "польський період" виявився найпродуктивнішим. На нашу думку, це можна пояснити тим, що вже вона досягла такого віку, коли була сформована її національна

свідомість, певні життєві ідеали, що і переросло у її вірші та публіцистику, а згодом у чітке оформлення політичних позицій та членство в ОУН(м).

Цікавим був початок її творчого шляху. Лише один лист, написаний кимось з її друзів від її імені редактору "Літературно-наукового Вісника" Дмитру Донцову, змінив докорінно її долю:

"3.IX.1928

Високоповажний Пане Редакторе!

Мені хочеться знати Вашу думку щодо моїх віршів. Чи мені варто писати далі чи може залишити? Може б можна було у Л.-Н.Вістнику вмістити котрийсь із них? Хоч у Вас і багато праці, але напишіть мені пару слів щодо цього. Якщо би якийсь мій вірш був уміщений в журналі, так мені зашліть один примірник.

Прошу вибачити за турботи і наперед дякую з глибоким поважанням

Олена Теліга" [6, с.439-440].

З тих пір починає вона публікувати свої твори на сторінках "ЛНВ" (згодом "Вісника", котрий був хронологічно й ідейно продовженням "ЛНВ" і виходив у Львові з 1933 по 1939 рр.) [7, с.5]. "ЛНВ" був заснований ще в 1898 р., Дмитро Донцов був його головним редактором з 1922 по 1932 рр. "ЛНВ" пропагував ідеї самобутності української державності. [8, с.3]. Дмитро Донцов багато в чому вплинув на формування громадянської позиції в житті та в творчості Олени Теліги. Дружба з Дмитром Донцовим - авторитетним ідеологом українського націоналізму, відкрила перед Оленою Телігою принадливу перспективу самоутвердження завдяки формуванню твердої вдачі, сильного, діяльного характеру і високої моральної дисципліни. [9, с.655].

Отже, поетеса постійно публікує свої твори у "Вістнику" і дуже скоро – однією із чільних представниць "Вісниківської квадриги", яка у духовному житті української еміграції відігравала провідну роль [10].

"Вісниківська квадрига" поетів, яку склали Є.Маланюк, Л.Мосендз, О.Теліга, О.Ольжич і до якої щільно примикав Ю.Клен, визначила потенціал журналу ("Вісника" - Ж.К.). Творчості цих поетів притаманні певні спільні риси, які впливають із донцовської ідеологічної платформи. Це було молоде покоління, яке пережило поразки Української Народної Республіки, нездійсненне бажання народу на свою державу і злидні табірної життя емігрантів-все це вплинуло на їхню подальшу творчість [11, с.219].

Від початку видання поезій (у 1928 р.) та за час перебування у Польщі (з 1929 по 1941 рр.) Оленою Телігою було видано низку поезій та публіцистичних праць. Звісно, кожен з віршів, кожна з рецензій та статей мала свої причини бути написаними саме в той період. Далі ми проілюструємо це на прикладі вірша "Відвічне" та "Чорна площа" [5, с.458-460].

На нашу думку, "польський період" виявився таким продуктивним, бо поетеса вже досягла такого віку, коли була сформована її національна свідомість, життєві ідеали та цінності, що і відобразилось у її віршах та публіцистиці.

Оцінюючи творчий доробок О. Теліги, відомі науковці, дослідники літератури й мистецтва ставлять її в один ряд з Лесею Українкою. Так, Юрій Бойко писав: "Загально характеризуючи світ образів, створених поеткою, доводиться констатувати близькість її до Лесі Українки. Ця близькість впливає головню із спорідненості духовного комплексу обох поеток" [10].

Творчість поетеси розвивалась попри важкі умови життя у Польщі, так, як воно було далеко нелегким, коштів постійно не вистачало. Довелося Олені Телізі працювати манекенницею в магазині моди, згодом стала вчителькою української середньої школи [12, арк. 63]. Про свою роботу в українській школі, яка вселила в неї впевненість у педагогічні здібності, писала Олена Теліга в листі до професора Кабачкова (професор Українського педагогічного інституту імені М.Драгоманова в Празі – Ж.К.), а Марія Бачинська-Донцова (дружина Д.Донцова-Ж.К.) підтверджувала, що коли Олена працювала в українській емігрантській школі, "діти любили її як Бога". Роздуми Олени Теліги над проблемами дитячого виховання нерідко зустрічаються в її листах до Наталі Ливицької-Холодної. А про своє нездійсненне материнство з жалем писала, що хоч і дуже любить дітей, не наважується мати свою дитину, бо не впевнена, що зуміє присвятити їй усе життя і правильно виховати.

Потрібно зазначити, що у кінці 1920-1930-х років Варшава стала одним із центрів української політичної еміграції. У Варшаві перебував уряд УНР, тут знаходився заснований у 1921 р. Український Центральний Комітет-центральний орган української еміграції з центральної і східної України. Існувало у Варшаві й Слов'янське товариство культури й мистецтва. Його українську секцію, до якої належала О.Теліга, очолював [5, с.342-343, с.351]. Ю.Липа (поет, публіцист, історіософ, політолог, організатор (разом з Маланюком) літературної групи "Танк" – відгалуження "празької поетичної школи") [7, с. 346-347]; "Празьку школу" репрезентують поети, чия творчість почалася в еміграції, переважно в Празі та Подєбрадах. До "празької школи" відносяться і "вісниківці". Термін "празька школа" умовний – у тому розумінні, що це не була група, об'єднана організаційно, яка б мала свій статут, чи принаймні чітку ідеологічну та естетичну платформу [11, с.198]. Її подруга Наталя Ливицька-Холодна згадувала, що Олена ходила туди на доповіді, на вечірки. Проте пізніше вона почала ставитися до того Товариства із застереженням і врешті вийшла з нього [5, с.342-343].

Діячка ОУН (м) готувала себе не для якогось подвигу-самопожертви, а до виснажливої, довготривалої праці на українському культурному полі. І свідченням цього-її робота на національному духовно-культурному в мистецькому товаристві "Зарево".

Як у Подєбрадах чи Празі, так і Варшаві Олена є учасницею майже усіх святкувань, академій чи літературних дискусій. Правда, тепер вона частіше виступає сама, виголошує реферати, читає власні поезії. [3, с.16].

Тепер торкнемося детальніше деяких творчих доробків поетеси, котрі стосуються 1929-1941 рр. Поетеса уперше заявила про свою громадянську позицію, про своє розуміння ролі жінки в боротьбі віршем "Мужчинам". Вірш "Мужчинам" побачив світ у четвертій книзі "Літературно-Наукового Вістника" за 1932 рік. Проголошені в цьому вірші ідеї Олена Теліга розвиватиме в багатьох своїх поетичних і публіцистичних творах. Переймалася тим, що в українській літературі не створено ідеального образу жінки-українки. Свої роздуми з цього приводу в гострій полемічній формі виклала в рефераті "Якими нас прагнете?", що був опублікований у "Вістнику" в 1935 році. (кн.10). Докоряла українським письменникам, у тому числі Є.Маланюкові за те, що в літературі жіночі типи малюються двома кольорами: жінка-рабиня і жінка-вамп. Є ще, правда, й третій тип: різка, енергійна, позбавлена сентименту, "жінка-товариш", але в ній "так мало жіночості, що – викликати пошану – ніколи не викликає любові". Для Олени Теліги ідеалом української жінки, який найбільше відповідає добі і до якого вона сама намагалася наблизитися, була жінка, яка "вже не хоче бути ні рабинєю, ні "вампом", ні амазонкою. Вона хоче бути Жінкою. Лише такою жінкою...що є вірним союзником чоловіка в боротьбі за життя, а головне – за націю". Ці думки вона пізніше розвинула й обґрунтувала в статті "Сліпа вулиця (Огляд жіночої преси)", яка була опублікована 1938 року в "Вістнику" (кн.4).

Отже, 1932 рік можна вважати рубіжним у творчій біографії Олени Теліги, бо саме в цьому році побачили світ поезії, в яких прозвучав її неповторний голос, проявилася притаманна їй творчість особливості, яку літературознавці визначають як "пасіонарність любовної лірики".

Слідом за віршем "Мужчинам" у шостій книзі ЛНВ за той рік було опубліковано прекрасний триптих: "Чужа весна", "Сонний день", "Пломінний день". Цього ж 1932 року був написаний і знаменитий своїм передбаченням "Поворот".

1933 рік у житті Олени Теліги був позначений подіями, які надихнули її на прекрасні поезії і разом з тим наклали відбиток не лише на стосунки з деякими друзями, в тому числі й Наталею Ливицькою-Холодною, а й на подальшу лінію поведінки. У лютому цього ж року вона, під враженням події в особистому житті, написала вірш "Поворот" [5, с.356-363].

Ще раніше, як зазначалося, у 1929 р. у Варшаві було створено групу "Танк", Група з якихось причин проіснувала недовго, але незабаром починає виходити журнал (квартильний) "Ми", навколо якого об'єдналися вчорашні "танківці". Виникло по суті нове угруповання, до якого приєдналися О.Теліга та критик А.Крижанівський (письменник, співредактор літературного журналу "Ми" у Варшаві (1933-1938 рр)). Однак незабаром Є.Маланюк (поет і есеїст провідний поет у плеяді "вісниківців") [13, с.1445] О.Теліга та Л.Мосендз (письменник на еміграції, за фахом інженер-технолог; співробітник "Літературно-Наукового Вістника", згодом "Вісника" [14, с.1651] відійшли від групи "Ми" і приєдналися до журналу "Вісник", очолюваного Д.Донцовим [11, с.199]. Ось як згадує про це ідейне розходження подруга поетеси Наталя Ливицька-Холодна: "Олена запланувала до першого числа "Ми" свого ново написаного "Подорожнього". Вона написала його десь у лютому (1933 – Ж.К.), і цей "подорожній" був дійсною, реальною особою. Я була свідком цієї події. Не наочним, а безпосереднього оповідання Олени. Одного дня Оленка прибігла до мене і розповіла про ці відвідини. Це був хтось, кого вона колись кохала і за кого чомусь не могла вийти заміж. Під свіжим враженням цієї події вона й написала "Подорожнього".

За короткий час сталася інша подія. З випуском "Ми" справа затяглася, але зміст був уже складений і "Подорожній" фігурував у ньому. Яке ж було моє здивування і обурення, коли я побачила його на сторінках одного з літніх чисел "Вісника". Єдиним поясненням (Олени) було те, що редактором "Ми" мав бути Маланюк, якому нібито вірші Олени не подобалися. Отже, вона вирішила триматися Донцова. Потроху Донцов, як і у випадку "Танку", почав відбирати у нас наших приятелів [4, с.91-92].

Згодом була низка критики у рецензії А.Крижанівського (А.Крижанівський-письм., співред. Літ. Ж. "Ми" у Варшаві (1933-38 – Ж.К.) [15, с.1175]. на адресу "Вісника", де дісталосся і поезії Олени Теліги. Це було відображено на сторінках другої книги "Ми", що вийшла взимку 1934 року. Крижанівський, зокрема, критикував поезію Теліги за "розборсаність і недисциплінованість настроїв", вимушеність образів, мінімальність засобів вислову тощо.

Зрозуміло, що такої критики на свою адресу, а особливо нападок на Д.Донцова (на Вісник – Ж.К.) Олена Теліга не могла пробачити А.Крижанівському. Таку різку зміну позиції поетеса сприйняла як людську непорядність. Вона рішуче стала на бік Д.Донцова і "Вісника", порвала товариські стосунки з варшавською групою літераторів, яка об'єдналася навколо "Ми". Так само вчинив і Є.Маланюк. На цьому закінчилася й дружба Олени Теліги з Наталею Ливицькою-Холодною.

Олена Теліга у цей час вела активну роботу в Українській Студентській Громаді, яка в той час бойкотувала уряд УНР в екзилі і всі пов'язані з ним установи та організації – Союз українок-емігранток, корпорацію "Запоріжжя" тощо. Стосунки між таборами загострювалися, полеміка на різних рівнях тривала.

Олена Теліга дуже гостро переживала і розрив з колишніми друзями, і нецивілізовані методи полеміки, що видно з позначеної глибоким драматизмом її поезії "Чорна площа" (вірш опубліковано у віснику за 1936 рік), де вона пише про "сірий натовп", додає: "А один сковзнув по асфальті і в лице мені засвітав; Вчора він цілував мої пальці, А хотів цілувати уста... Сміх жіночий злорадно тріснув... Як же ж душно, і як же ж тісно в олив'яних кліщатих обличч!".

Отже, Олена Теліга стає складовою "вісниківської квадриги" (Є.Маланюк, О.Ольжич, Л.Мосендз, О.Теліга). Вона час від часу їздить до Львова, зустрічається з іншими "вісниківцями", разом з ними виступає перед публікою, і ті виступи незмінно мають успіх. Марія Бачинська-Донцова (дружина Д.Донцова- Ж.К.) пригадувала: "Пані Олена приваблювала всіх своєю особистістю. А коли на вечері "Вісника" львів'яни мали нагоду, крім відомого поета Богдана Кравцева (Кравців Богдан – поет, журналіст, пластовий і гром.-політ.

діяч – Ж.К.) [15, с.1158], пізнати ще поетів Олену Телігу і Євгена Маланюка віч-на-віч, тряслася велика зала Народного Дому від оплесків захоплених слухачів” [5, с.364-367].

Продовжує Олена Теліга і свою діяльність в Українській Студентській Громаді. Про це, зокрема, свідчить відіт 15 червня 1937 р., де було виголошено реферат “Сила через радість” [16].

У 1939 р. Теліги переїжджають до Кракова. Грудень 1939 р. остаточно ідейно та організаційно пов’язує Олену Телігу з Організацією Українських Націоналістів – зустріч у краківській кав’ярні “Фенікс” з Олегом Кандибою-Ольжичем важила для неї багато. Визначилася чітко задекларована мета: виборення незалежності України, її ж призначення в цій боротьбі – творити українську духовну революцію. Олена Теліга поділяла позицію Олега Ольжича: Українську державу треба здобувати героїчною самопожертвою, бо ніхто не піднесе її на золотій таці. Тому Ольжич і пов’язав свою долю з ОУН, називаючи цю політичну організацію “військом незримим поневоленої нації”.

Для розгорнутої ним за дорученням голови Проводу Українських Націоналістів Євгена Коновальця ідеологічної, освітньої, видавничої, культурної діяльності необхідні були яскраві, творчо активні, наділені організаційними здібностями особистості. Олена Теліга саме такою і була [3, с.16]. Після зустрічі з Ольжичем вона взялася до активної роботи в культурній ділянці ОУН [5, с.374]. Провід ОУН доручив їй скласти збірник української патріотичної лірики, який би можна було використовувати у школах, у гуртках художньої самодіяльності, при влаштуванні різних літературних вечорів, академій; збірник віршів, який би будив приспану національну свідомість українців.

О.Теліга блискуче справилася з дорученням. Наприкінці 1940 р. вона уклала антологію української патріотичної лірики, яку символічно назвала “Буде буря!”. Антологія мала сприяти підготовці української громадськості до цієї неминучої “бурі”, яка повинна завершитися перемогою правди й справедливості.

Про мету своєї праці О.Теліга в короткому вступному слові писала: “Укладаючи цей збірник, редакція не мала на меті давати антологію української поезії, тобто вибір віршів найкращих під літературно-мистецьким оглядом, лише зібрати матеріал, який можна використати при влаштуванні різного роду імпрез...Головним же завданням редакції було підкреслити ідею Батьківщини, гарячої любові до Неї і спрагнення великої вирішальної боротьби, що тісно в яже і сповнює одним спільним духом твори поетів з різних періодів нашої історії”.

Упорядниця була свідома того, що її збірник мав певні прогалини: з одного боку, немає в ньому імен загалновизнаних поетів, з другого – в ній виступають поети мало відомі або й зовсім невідомі. Та й кількість віршів окремих авторів не була пропорційна їх творчості. Ці прогалини вона пояснювала технічними труднощами при роз добуванні потрібних матеріалів, обмеженим розміром книжки “та іншими, незалежними від редакції, умовинами”. Які це були “незалежні від редакції умовини” наприкінці 1940 р, неважко здогадатися. До своєї антології О.Теліга залучила 65 віршів, 34 українських поетів різних епох, різних місць походження. Свою власну творчість О.Теліга подала в антології лише одним віршем “Мужчинам”.

В Кракові, як і в усій Генеральній Губернії, панували сурові цензурні обмеження щодо українського слова, набагато суворіші [12, арк. 65-66], ніж в інших областях, окупованих німцями. Те, що у Празі появлялося в легальній українській пресі, у Кракові не вільно було передруковувати. Тому готовий до друку збірник “Буде буря!” О.Теліга здала не у Краківське (арк. 66) “Українське видавництво”. (“Українське видавництво” у Кракові-Львові (грудень 1939 – березень 1945 року) ввійшло до історії української культури як найбільший видавничий осередок часів Другої світової війни. Через розгалужену систему його видань представники різних суспільних груп втілювали й пропагували власні соціально-культурні проекти. Його було засновано в Кракові – місті, що від окупаційного режиму отримало статус столиці проголошеної в центральній частині Польщі (12 жовтня 1939 р) нової колоніальної територіальної одиниці під назвою “Генеральна губернія”) [17, с.5]. Збірка була надіслана до Праги, де і вийшла друком [12, арк. 66].

Отже, ми дійшли наступних висновків: під час свого перебування у Польщі Олена Теліга розпочинає свій шлях діячки у Культурній Референтурі Організації Українських Націоналістів (м), активізувалася її творча діяльність, адже саме з 1929 по 1941 рр. поетеса активно друкує свої праці у “Літературно-Науковому Вістнику” (“Віснику”). Вона стає складовою частиною “Вісниківської квадриги”, приймає участь у житті Української Студентської Громади, Слов’янського товариства, товариства “Зарево”.

Джерела та література

1. Миронець Н. Олена Теліга / Н. Миронець. – Київ, 2008. – 64 с.
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф.3195. Українська Господарська академія в Чехословацькій Республіці м. Подебради. Факультет агрономічно-лісовий, відділ лісовий. Оп.1. – Спр.2019. Особиста справа Михайла Теліги. – 86 арк.
3. Теліга Олена. Душа на сторожі. Твори / Упорядники Ольга Веремійчик, Катерина Криворучко. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2012. – 192 с.
4. Лівницька-Холодна Н. Спомин про короткий період життя Олени Теліги /Н. Лівницька-Холодна // Сучасність. – Жовтень 1990, Ч.10 (354), Рік Видання тридцятий, Мюнхен.
5. Теліга О. О краю мій : Твори. Документи. Біографічний нарис / Олена Теліга; НАНУ; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського; Фондація ім. О. Ольжича в Канаді; Упорядник: Н. Миронець. – 2-ге вид. випр. – Київ : Видавництво ім. Олени Теліги, 2006. – 496 с.
6. Бібліотека Народова м.Варшави. Фонд Дмитра Донцова.Т.XII. Кореспонденція від різних осіб та інституцій: С-Т з рр. 1908-1939.
7. Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності / О.В.Даниленко, Л.В.Іваницька, В.Ф. Колесник та ін. За заг.ред. А.П.Коцура, В.П.Коцура, Н.В.Терес. – Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 688 с.
8. Добко Т.В., Ясінський Б.Д. Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. 1933-1939: Систем. показч. змісту. – К.; Вашингтон, Нью-Йорк, 2002. – 340 с.

9. Жулинський М. Українська література: творці і твори: учням, абітурієнтам, студентам, учителям / Микола Жулинський. – К.: Либідь, 2011. – 1152 с.
10. Червак Б. Олена Теліга: "Життя – це боротьба, а боротьба – це справжнє життя" / Б. Червак // Джерело: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/07/21/46382/>
11. Ільницький М. Від "Молодої музи" до "Празької школи" / М. Ільницький. – Львів, 1995. – 318 с.
12. Мушинка М. Олена Теліга та її антологія "Буде буря!" (До 85-річчя з дня народження і 50-річчя з дня смерті) // Дукля. – Рік видання 40 – №2, 1992. – 4с. // Центральний Державний Архів Зарубіжної України (ЦДАЗУ). – Ф.38. Світова координаційна рада ідеологічно споріднених націоналістичних організацій (СКР ІСНО). – Оп.1. – Спр. 44. Документи (листи, маніфест, статті, прокламація, довідки, повідомлення та ін.. від громадських організацій та окремих осіб, надіслані до редакції) про діяльність ж. "Самостійна Україна" (м.Чикаго, США). Англ, укр. Гектогр., друк типогр., маш. Копії з прав. рук. 21 лютого -5 грудня 1992. – 245 арк.
13. Енциклопедія українознавства : Словникова частина / Гол. ред. Володимир Кубійович; Наукове Товариство ім. Шевченка. – [Paris; New York] : Молоде життя. – Том 4. – 1962. – С.1201-1600.
14. Енциклопедія українознавства : Словникова частина / Гол. ред. Володимир Кубійович; Наукове Товариство ім. Шевченка. – [Paris; New York] : Молоде життя – Том 5. – 1966. – С.1600-2000.
15. Енциклопедія українознавства : словникова частина / Наукове товариство ім. Шевченка ; гол. ред. Володимир Кубійович. – [Paris ; New York] : Молоде життя – Т. 3. – 1959. – С. 801-1200.
16. Олена Теліга. Сила через радість // Народний оглядач. Щоденна газета неофіційної інформації, настроїв і громадської думки. 11 грудня 2013. Джерело: <http://ar25.org/article/olena-teliga-syla-cherez-radist.html?id=19579>
17. Головата Л. "Українське видавництво" у Кракові-Львові, 1939-1945: бібліогр. довідник. Т.1: Книжки й аркушеві видання. – К.: Критика, 2010. – 328 с.

Кулик Ж. И. Елена Телига: общественно-культурная деятельность поэтессы в Польше (1929-1941 гг.)

В статье автор анализирует жизнь и деятельность поэтессы, деятеля ОУН(м) Елены Телиги в Польше (1929-1941 гг.). Исследуется начало творческого пути поэтессы, автор приводит анализ некоторых произведений, в частности, стихотворения "Мужчинам", статьи "Какими нас хотите" для того, чтобы лучше продемонстрировать сущность творчества поэтессы. В статье упоминается деятельность украинской националистки в "Славянском обществе культуры и искусства", в обществе "Зарево". Автор отмечает, что достаточно активной была деятельность поэтессы в Украинской Студенческой Общине. Автор касается вступления поэтессы в ОУН (м) и ее дальнейшей деятельности в культурной сфере данной организации.

Ключевые слова: Елена Телига, "Висниковская квадрига", Славянское общество культуры, общество "Зарево", Украинское Студенческое Общество, ОУН (м)

Kulyk Zh. I. Olena Teliha: public and cultural activities of poetess in Poland (1929-1941)

The author shows in this article the life and career of poetess, activist of OUN (m) Olena Teliga in Poland (1929-1941 years). We research the beginning of the creative ways of poetess, the author gives an analysis of some works, including the poem "To Men" ("Muzhchynam"), article "What we seek" ("Yakymy nas pragnete") in order to better demonstrate the nature of the works of the poetess. The article mentions the activities of Ukrainian nationalist in "Slavic Culture and Art Society", in society "Zarevo". The author noticed that the poetess was quite active in the Ukrainian student community. The author touches her entering to the OUN (m) and its follow-up in the cultural area of the organization.

Keywords: Olena Teliga, "Visnykivska quadriga", Slavic Culture and Art Society, Society "Zarevo", Ukrainian student's community, OUN (m).

УДК 94:329.73(477.87)"1945/1954"

В. І. Ільницький

ЗАХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ "ОРЛИК" У КАРПАТСЬКОМУ КРАЇ ОУН (1945–1954)

У статті на основі невідомих та маловідомих документів розкривається один із напрямків діяльності підпілля Карпатського краю ОУН спрямований на охоплення визвольним рухом усієї території України. Доведено, що саме залученню східняків до спільної боротьби приділялася значна увага. На конкретних прикладах розкриваються особливості та масштаби її реалізації на вказаній території. З'ясовано, що попри усі складнощі у поширенні націоналістичного впливу на східні області УРСР це давало конкретні результати.

Ключові слова: підпілля, програма "Орлик", Карпатський край ОУН.

На сьогоднішній день уже розвіяний один із радянських пропагандистських міфів про нібито суто західне походження українського націоналізму. Для науковців і широкого загалу добре відомо, що творцями ідеології українського націоналізму були саме вихідці із східної України. Натомість залишається обмаль праць у яких розкривається практична діяльність східняків у національно-визвольному русі другої половини 1940–1950-х рр. та заходи репресивно-каральних органів спрямовані на те, щоб внести антагонізм між східняками і західняками. Окремого дослідження також потребує проблема участі націоналістів Карпатського краю ОУН (Дрогобицька, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області) у реалізації тактичної програми "Орлик" (залучення східняків до національно-визвольного руху).